

УДК 355.23;339.19

Андрій Балендр

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький
<http://orcid.org/0000-0003-4610-2830>
drbalen@i.ua

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ КОРДОНУ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті реалізовано модель системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС розроблену з метою сприяння впровадженню передового європейського досвіду в систему професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України. Обґрунтовано, що сучасні особливості спільної професійної діяльності фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, необхідність її узгодження і розроблення спільних стандартів підготовки та організації мережевої взаємодії, а також об'єктивна необхідність узагальнення й впровадження передового досвіду в практику підготовки персоналу вітчизняного прикордонного відомства вимагають узагальнення системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС. Визначено, що підготовка прикордонників в країнах ЄС відбувається відповідно до загальноєвропейських уніфікованих стандартів, основними з яких вважаються уніфіковані програми підготовки та Галузева рамка кваліфікацій сфери охорони кордонів країн ЄС. Систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС трактовано як динамічну, цілеспрямовану, просторово-часову інтеграцію елементів, для якої характерна функціональна структура та яка містить взаємопов'язані й взаємозумовлені підсистеми: цільова, законодавчо-нормативна; інституційно-управлінська; організаційна;

теоретико-методологічна; змістовно-технологічна; діагностично-результативна. Таку систему професійної підготовки побудовано на основі зв'язків підсистем та їх взаємовідношення, що об'єднує їх у холистичну структуру. Автором було проведено аналіз можливості використання цього досвіду з метою його впровадження в систему професійної підготовки персоналу прикордонного відомства України.

Ключові слова: система; фахівці з охорони кордону; уніфікована програма підготовки; галузева рамка кваліфікацій; країни Європейського Союзу.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сьогодні сучасні виклики на зовнішніх кордонах Європейського Союзу (ЄС), такі як міжнародний тероризм, транскордонна організована злочинність, незаконна міграція та торгівля людьми, контрабандна діяльність та наркотрафік можливо подолати тільки у тісній співпраці усіх європейських прикордонних відомств. Агенція FRONTEX відповідає за організацію і проведення спільних операцій з охорони зовнішніх кордонів ЄС, збір відповідних ресурсів держав-членів для організації прикордонної служби і необхідного технічного обладнання та координує їх розміщення на сухопутному, морському кордоні або в міжнародних аеропортах ЄС.

Під час спільних операцій фахівці з охорони кордону країн ЄС здійснюють спільне патрулювання та проводять прикордонні перевірки разом з персоналом інших країн ЄС. Усі спільні операції проводяться згідно з визначеним та юридично обов'язковим оперативним планом, який визначає цілі, площу та тривалість операції. Прикордонники, відібрані країнами ЄС для спільних операцій, бригади суден та літаків працюють під командуванням приймаючої країни, яка відіграє провідну оперативну роль на території своєї держави. Окрім здійснення охорони зеленої ділянки кордону та прикордонних перевірок, у деяких операціях також беруть участь спостерігачі, які допомагають установлювати національність мігрантів та визначати їх потреби у захисті, а також збирають інформацію про мережі торгівлі людьми. Агенція FRONTEX також відправляє групи швидкого реагування для надання допомоги країнам ЄС, які стикаються з надзвичайними ситуаціями на своїх кордонах.

Отже, сучасні особливості спільної професійної діяльності фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, необхідність її узгодження і розроблення спільних стандартів підготовки та організації мережевої взаємодії у європейському контексті, а також об'єктивна необхідність узагальнення й упровадження передового досвіду в практику підготовки персоналу вітчизняного прикордонного відомства спонукала до узагальнення системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості професійної підготовки прикордонників вивчали такі вітчизняні вчені: О. Ставицький, О. Діденко, О. Богданюк. Практичні аспекти підготовки фахівців з охорони кордону досліджував Ю. Сичевський. Досвід підготовки персоналу Прикордонної Варти Польщі висвітлили О. Кіреєв, Н. Ринденко. Проте, наші розвідки засвідчили, що наразі ґрунтового аналізу системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС практично не існує.

Мета статті – схарактеризувати систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС з метою подальшого впровадження набутого досвіду в систему професійної підготовки персоналу Державної прикордонної служби України (ДПСУ).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Необхідність схарактеризувати систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС передбачає здійснення поглибленого аналізу сутності поняття “система”. Будь-яка система (грец. *systema* – поєднання, складене із частин) складається з упорядкованих зв'язків між елементами чи компонентами, має інтегративний характер з особливостями в різних системних об'єктах. Компонент є складовою системи, а структура розглядається як закономірні стійкі зв'язки між її компонентами, що відображають просторове та часове розміщення компонентів і характер їхньої взаємодії [1]. Аналіз уможливив визначення “системи” як сукупності компонентів або підсистем із встановленими зв'язками та об'єднаних певною метою.

Науковець В. Афанасьєв серед основних особливостей системи відмічає наявність структури як певної внутрішньої організації, на-

явність функціональних характеристик системи загалом та її окремих компонентів, а також комунікативних властивостей системи – взаємодію із середовищем, іншими суб'єктами, суперсистемами, наслідування минулого та майбутнього в системі та її компонентах [2].

Вчена Н. Кузьміна вважає “систему” множиною взаємопов’язаних структурних та функціональних компонентів, що підпорядковані меті виховання, освіти та навчання людей. Вона розрізняє поняття “структурні компоненти” і “функціональні компоненти”. Так, структурні компоненти – це базові характеристики педагогічних систем, сукупність яких утворює ці системи та відрізняє їх від інших систем, до яких належать цілі, навчальна інформація, засоби педагогічної комунікації, педагоги та студенти. Функціональні компоненти є стійкими базовими зв’язками основних структурних компонентів, які утворюються у процесі діяльності керівників, педагогів, тих, хто навчається, вони обумовлюють рух, розвиток, удосконалення педагогічних систем, їхню стійкість та життєздатність [3].

Відповідно до дефініції педагогічної системи професійної підготовки за Р. Макаровим, “це комплекс ефективних засобів, специфічних процесуальних принципів, змісту, методів і прийомів формування професійно значущих якостей, методів і критеріїв оцінки професійної готовності, функціонування яких детерміноване цілями професійної підготовки і принципами конструювання моделей процесу, які фокусують міжпредметні зв’язки у розв’язанні педагогічних завдань цієї підготовки” [4, с. 132].

Отже, базуючись на працях вітчизняних і зарубіжних учених [1]–[4], з огляду на наявні визначення систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС трактуємо як динамічну, цілеспрямовану, просторово-часову інтеграцію елементів, для якої характерна функціональна структура та яка містить взаємопов’язані й взаємозумовлені підсистеми: цільову, законодавчо-нормативну; інституційно-управлінську; організаційну; теоретико-методологічну; змістовно-технологічну; діагностично-результативну. Таку систему професійної підготовки побудовано на основі зв’язків підсистем та їх взаємовідношення, що об’єднує їх у холистичну структуру.

Необхідно зазначити, що розроблена система професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС є пізнавальним заходом і виконує такі функції: нормативну – надає можливості проектувати професійну підготовку персоналу; евристичну – сприяє отриманню нових знань з питань організації процесу професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС; роз'яснювальну – уможливорює визначення зв'язків між виокремленими ключовими компетентностями і готовністю фахівців з охорони кордону в країнах ЄС до спільної охорони кордону.

З метою визначення логіки впливу різноманітних чинників на систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, а також для візуального уявлення структури і внутрішніх зв'язків підсистем цієї системи було використано метод моделювання педагогічної системи як один з найпродуктивніших методів вивчення і перетворення систем на основі єдності мети, завдань, різноманітних видів діяльності, організаційних форм, критеріїв функціонування [10]. Розглянутий досвід уможливив проектування узагальненої моделі системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС.

Деталізуємо підсистеми розробленої системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС (рисунки).

Цільова підсистема системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС визначає мету підготовки персоналу прикордонних відомств у всіх країнах ЄС, якою є підготовка висококваліфікованих і компетентних фахівців з охорони кордону з високим рівнем інтероперабельності.

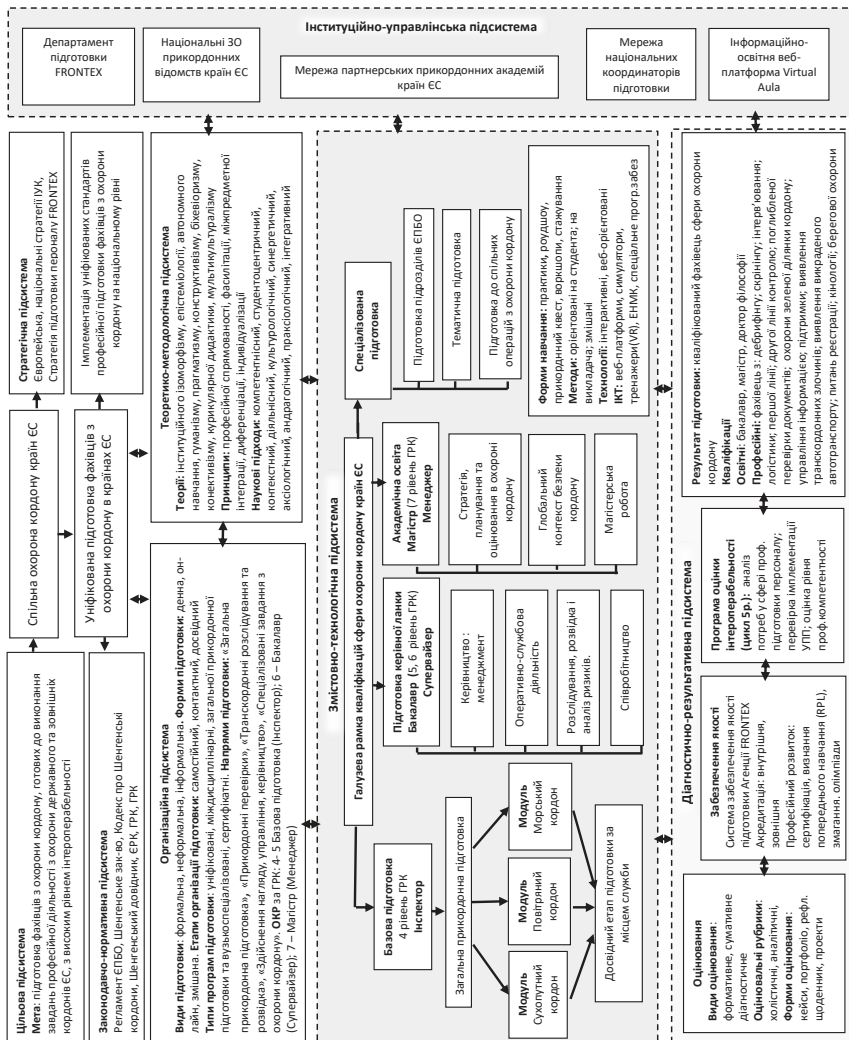
Завданнями професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС є: забезпечення високого рівня якості професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС з урахуванням ГРК сфери охорони кордону та уніфікованих програм підготовки; посилення співпраці та взаємодії; розвиток системи забезпечення якості уніфікованої підготовки персоналу; актуальність підготовки для оперативно-службової діяльності; мобільність; інтероперабельність; дотримання професійних та етичних стандартів на основі Кодексу поведінки FRONTEX; порівнюваність та сумісність кваліфікацій;

визнання попереднього навчання та кваліфікацій; оптимізація інвестицій у підготовку та розвиток людських ресурсів; інклюзивність та повага до різноманіття; упровадження сучасних професійно спрямованих методів та технологій професійної підготовки на основі віртуальної реальності, інтерактивних комп'ютерних тренажерів і симуляторів; забезпечення участі персоналу прикордонних відомств у програмах академічної та професійної мобільності; створення умов для професійного розвитку й самореалізації в рамках неформальної та інформальної форм професійної підготовки; підготовки викладачів, їх сертифікація.

Законодавчо-нормативна підсистема містить вихідні положення професійної підготовки фахівців з охорони кордону, які регламентовано в законодавчо-нормативних документах Європейської Комісії та Агенції FRONTEX; базується на положеннях Болонської, Сорбонської, Брюссельської, Маастрихтської декларацій, Лісабонської конвенції, Берлінського, Бергенського, Лондонського, Празького, Львівського комюніке Європейської Комісії, які сприяли інтегруванню європейських освітніх систем. Систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС узгоджено із вимогами Стратегії розумного, стійкого і всеосяжного зростання "Європа 2020", Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя та відповідно до Галузевої рамки кваліфікацій сфери охорони кордону.

Згаданий елемент системи містить основні законодавчо-нормативні документи ЄС з питань організації охорони зовнішніх кордонів ЄС та професійної підготовки фахівців цього профілю: Шенгенське законодавство (Schengen Acquis), Регламент 2016/1624 Європейського Парламенту та Ради від 14 вересня 2016 року про Європейську прикордонну берегову охорону [5], Кодекс про Шенгенські кордони, Шенгенський довідник для персоналу прикордонних відомств тощо.

Інституційно-управлінська підсистема охоплює інфраструктуру забезпечення освітнього процесу та освітні мережі. Загальне керівництво спільною підготовкою персоналу прикордонних відомств країн ЄС здійснює Департамент підготовки персоналу у штаб-квартирі Агенції FRONTEX у м. Варшава, Республіка Польща.

Система професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС

Мережа національних координаторів з питань підготовки (НКП) є важливою складовою системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону.

рони кордону країн ЄС, яка надає прикордонним відомствам-партнерам FRONTEX офіційну платформу для постійного діалогу з питань тренінгів. Комунікацію здійснюють призначені представники країн ЄС та країн-партнерів, що сприяє обміну інформацією та співпраці щодо розвитку та вдосконалення системи професійної діяльності FRONTEX. Залучення національних координаторів з підготовки в освітню діяльність FRONTEX посилює довгострокову стійку співпрацю з ключовими стейкхолдерами та стимулює співпрацю між державами-членами та країнами-партнерами.

Європейська мережа прикордонних партнерських академій уможлиблює організацію і проведення професійної підготовки персоналу прикордонних відомств, використовуючи інфраструктуру усіх країн ЄС. На сьогодні партнерськими академіями є заклади освіти прикордонних відомств країн ЄС різного типу, розташовані в Австрії, Бельгії, Болгарії, Хорватії, Кіпрі, Естонії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Греції, Угорщині, Італії, Латвії, Литві, Мальті, Нідерландах, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччині, Словенії, Іспанії та Швеції.

Зазначимо, що 24 січня 2019 року Національна академія ДПСУ увійшла до мережі партнерських академій та стала єдиним навчальним закладом – членом міжнародної мережі партнерських академій серед країн Східноєвропейського партнерства та сороковим навчальним закладом мережі партнерських академій FRONTEX. У такій співпраці відкриваються нові можливості трансферу інформаційних ресурсів, обміну досвідом, імплементації європейських освітніх стандартів, доступу до навчальних ресурсів та онлайн-курсів за міжнародними стандартами.

Інформаційно-освітня вебплатформа Virtual Aula Агенції FRONTEX. Професійна підготовка фахівців з охорони кордону країн ЄС організована на базі вебплатформи, де прикордонні відомства країн-членів ЄС, асоційованих країн Шенгенської угоди та держав-підписантів робочої угоди з FRONTEX, можуть обмінюватися інформацією з питань професійної підготовки персоналу.

Стратегічна підсистема: у сучасних умовах стратегія розвитку системи охорони кордону в країнах ЄС передбачає новітні загрози і особливості спільної професійної діяльності. Стратегічні напрями уніфікованої професійної підготовки персоналу прикордонних відомств країн

ЄС визначено у статті 4 Регламенту ЄС 2016/1624, де окреслено сферу та рамки європейського ІУК [5]. Одинадцять стратегічних компонентів в рамках стратегії ІУК подано стратегічною мовою і вони визначають напрями розвитку системи професійної підготовки прикордонників на національному рівні, відомчому (оперативному) та рівні ЄС (таблиця).

Таблиця

Стратегічні напрями уніфікованої професійної підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС

Стратегічний пріоритет	Напрями розвитку
1	2
Загальноєвропейський рівень	Створення європейської стратегії підготовки персоналу (з посиленням ролі мережі національних координаторів підготовки). Посилення співпраці з правоохоронними агенціями у сфері підготовки персоналу. Оцінювання національної системи професійної підготовки прикордонних відомств країн ЄС Європейською прикордонною і береговою охороною. Розробка системи контролю якості професійної підготовки персоналу. Встановлення нових пріоритетів для підготовки європейських прикордонників. Сприяння використанню сучасних засобів навчання та ІКТ
Оперативний рівень (відомчий)	Упровадження європейської стратегії підготовки фахівців з охорони кордону Подальша розробка та впровадження механізму оцінювання професійної підготовки, що охоплює і національні системи підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС. Подальший розвиток мережі партнерських академій. Запровадження культури прикордонної охорони та спільноти фахівців з охорони кордону
Національний рівень	Розробка національної стратегії професійної підготовки фахівців з охорони кордону відповідно до європейської стратегії. Запровадження оновлених УПП фахівців з охорони кордону країн ЄС

Продовження таблиці

1	2
	<p>Проведення оцінювання реалізації УПП, використовуючи загальні інструменти оцінювання.</p> <p>Урахування результатів оцінювання при подальшій розробці національних програм підготовки.</p> <p>Активна участь у нарадах національних координаторів підготовки.</p> <p>Інтеграція відповідних частин європейської системи професійної підготовки персоналу до національних програм підготовки та ефективне використання наявного навчально-методичного забезпечення.</p> <p>Створення національних сертифікованих програм підготовки на базі УПП для всіх відомств з функціями охорони кордону</p>

Основними пріоритетами уніфікованої підготовки фахівців з охорони кордону ЄС в сучасних умовах є проведення таких заходів:

– у галузі спільних освітніх стандартів: розроблення навчальних програм із стратегічного управління кордонами для старших офіцерів у країнах ЄС та третіх країнах; проведення програм оцінки сумісності в рамках оцінки вразливості; надання підтримки науковцям у галузі управління кордонами, розвивати та поширення передового досвіду у дослідженні управління кордонами для посилення системи підготовки в галузі управління кордонами; розроблення та впровадження системи забезпечення якості, що уможливить інституційну акредитацію, акредитацію курсів, перевірку та визнання кваліфікацій, сертифікацію тренерів; розроблення й оновлення спільних уніфікованих програм підготовки; створення та підтримка форуму з підвищення кваліфікації з метою виявлення та впровадження передового досвіду у сфері освіти та підготовки кадрів щодо управління підрозділами прикордонної та берегової охорони;

– у галузі підготовки підрозділів європейської прикордонної та берегової охорони (ПЄПБО): надання операційної та технічної допомоги шляхом впровадження відповідного навчально-методичного забезпечення; розроблення та проведення тренінгів для членів євро-

пейської груп з питань повернення; розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення для підготовки персоналу з функціями берегової охорони; розроблення та викладання за програмами для фахівців першої та другої лінії контролю з питань торгівлі дітьми; планування і проведення регулярних тренінгів з персоналом ПЄПБО; розроблення навчальних курсів для співробітників груп з підтримки управління міграцією;

– у галузі підготовки персоналу відомств з функціями берегової охорони: розроблення навчальних курсів для старших офіцерів з питань ГУК; підтримка надання оперативної та технічної допомоги шляхом надання навчально-методичного забезпечення; розроблення та проведення тренінгів для оцінювачів вразливості; розроблення навчально-методичного забезпечення для відомств з функціями берегової охорони; розроблення та впровадження УПП для підготовки персоналу відомств з функціями берегової охорони; розроблення та впровадження програм підготовки для фахівців першої та другої лінії контролю з питань, що стосуються торгівлі людьми; проведення спільної підготовки персоналу прикордонних та митних відомств.

Організаційна підсистема визначає основні напрями підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС: “Загальна прикордонна підготовка”, “Прикордонні перевірки”, “Транскордонні розслідування та розвідка”, “Здійснення нагляду, управління, керівництво”, “Спеціалізовані завдання з охорони кордону”.

Формами організації професійної підготовки фахівців з охорони кордону є: денна, онлайн та змішана. В освітній процес відомчих закладів прикордонних відомств країн ЄС упроваджено такі типи програм професійної підготовки: уніфіковані, міждисциплінарні, загальної прикордонної підготовки та вузькоспеціалізовані, сертифікатні.

Професійну підготовку фахівців з охорони кордону в країнах ЄС також розглядають як послідовність трьох взаємопов’язаних етапів: самостійного навчання (Individual Learning Phase); етап контактного навчання (Contact Learning Phase); етап досвідного навчання (Experiential Learning Phase). Використання технології змішаного навчання дозволяє ефективно використовувати етап самостійного

(онлайн) навчання в рамках навчальних курсів за дистанційною формою навчання. Проте тематика, яка потребує безпосередньої присутності студентів (наприклад, курси з питань застосування сили, повернення осіб в країну походження), вивчається під час контактної фази, а під час досвідної фази студенти відпрацьовують набуті знання та навички під час несення служби в своїх підрозділах охорони кордону.

Видами професійної підготовки персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС є формальна, неформальна й інформальна підготовка. Необхідно зазначити, що впровадження ГРК сфери охорони кордону країн ЄС та проектування навчальних курсів прикордонного спрямування на її основі уможливило визнання результатів навчання фахівців з охорони кордонів за усіма видами підготовки.

Освітньо-кваліфікаційні рівні професійної підготовки фахівців з охорони кордону відповідно до ГРК сфери охорони кордону є рівні з 4-го по 7-й, які повністю відповідають тим самим рівням Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК). Рівні 4-й та 5-й “Кваліфікований робітник”, “молодший спеціаліст” відповідають рівню базової підготовки персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС (Basic training); рівень 6-й “Бакалавр” є середнім (Mid-Level); 7-й рівень “магістр” є вищим рівнем підготовки фахівців з охорони кордону країн ЄС (Academic (Higher) Education).

Теоретико-методологічний компонент містить ключові методологічні підходи, концепції, парадигми навчання та наукові дисципліни. Так, результати аналізу професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС показали, що найбільш ефективними для професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС є теорії: інституційного ізоморфізму, епістеміології, автономного навчання, гуманізму, прагматизму, конструктивізму, біхевіоризму, конективізму, курикулярної дидактики, мультикультуралізму; принципи: професійної спрямованості, фасилітації, міжпредметної інтеграції, диференціації, індивідуалізації; наукові підходи: компетентнісний, студентоцентричний, контекстний, діяльнісний, культурологічний, синергетичний, аксіологічний, андрагогічний, практиологічний, інтегративний.

Змістово-технологічний компонент представлений уніфікованими програмами підготовки: УПП базового рівня, УПП середнього рівня та Стратегічною європейською магістерською освітньою програмою (СЕМОП) у сфері стратегічного управління кордонами, а також упровадженою ГРК сфери охорони кордону.

Відповідно до наявної структури підготовки після проходження курсу навчання за УПП базового рівня (Basic-level CCC) фахівців з охорони кордону студент буде достатньо компетентним, щоб продовжити освіту за УПП середнього рівня (Mid-level CCC), потім – за СЕМОП. Із цією метою УПП узгоджуються з ГРК з 4-го по 7-й рівні, та з ЄРК, після чого фахівець з охорони кордону може продовжувати професійний розвиток в рамках спеціалізованої тематичної підготовки персоналу, підготовки за місцем несення служби, підготовки до спільних прикордонних операцій прикордонних відомств ЄС.

Після зарахування до лав прикордонного відомства майбутній прикордонник починає навчання за національною програмою підготовки, яка побудована відповідно до УПП, і після успішного завершення базової підготовки (розділу загальної прикордонної підготовки та одного або більше практичних модулів – “Повітряний кордон”, “Сухопутний кордон” або “Морський кордон”) він повинен оволодіти професійною компетентністю мінімум 4-го кваліфікаційного рівня за ГРК. Положеннями Болонського та Копенгагенського процесів та концепцією навчання протягом життя в уніфікованій підготовці прикордонників країн ЄС визнається неформальне навчання, шляхом впровадження етапу досвідного навчання, яка повинна реалізовуватися за місцем несення служби, сприяючи підготовці фахівців з охорони кордону і розвитку їх професійної компетентності відповідно до ГРК. Етап досвідного навчання за місцем несення служби починається після випуску, проте вона може бути також реалізована під час стаціонарного навчання.

Уніфікована програма підготовки середнього рівня пропонує шляхи організації професійної підготовки керівників прикордонних підрозділів (менеджерів та супервайзерів) у країнах ЄС і охоплює 5-й та 6-й освітньо-кваліфікаційні рівні за ГРК. Дана програма була представлена

у 2019 році, а окремі країни (Естонія, Румунія, Мальта) вже розробили власні навчальні курси для керівників середньої ланки на її основі.

Освітніми технологіями реалізації цих форм підготовки є технології інтерактивного, веборієнтованого (дистанційного), змішаного, колаборативного, мобільного навчання. Найбільш поширеними професійно-спрямованими формами навчання є: практики, роудшоу, прикордонні квести, воркшопи, стажування. Методи навчання поділено на ті, які орієнтовано на студента, на викладача та змішані, з особливим акцентом на студеноцетровані методи, а технології на ІКТ (вебплатформи, симулятори, тренажери (віртуальної та доповненої реальності), спеціалізоване програмне забезпечення, дистанційні навчальні курси англійською та національними мовами на відомчій вебплатформі); інтерактивні електронні навчальні методичні комплекси (ЕНМК) (на основі технологій віртуальної та доповненої реальності та технологій мобільного навчання); модульне навчальне середовище; системи управління підготовкою; системи тестування; електронні бібліотеки; технології колективної роботи.

Агенція FRONTEx в аналізі потреб для професійної підготовки виявила типи підготовки за професійно орієнтованими темами (Types of thematic training support), які найчастіше використовуються у професійній підготовці європейських фахівців з охорони кордону, на основі відповідей представників 19 країн ЄС. Такими типами професійної підготовки визначено: методичну підготовку тренерів; розробку навчально-методичного забезпечення (НМЗ); воркшопи для кінцевих користувачів; воркшопи для мультиплікаторів; обмін викладачами; дистанційне навчання; кейс-метод; розробку курикулумів; обмін студентами; опрацювання службової документації [6].

Також використовуються інноваційні професійно спрямовані методи: роудшоу (Roadshow) – виїзди експертів з окремих сфер охорони кордону в прикордонні підрозділи європейських країн з демонстрацією найкращих практик або сучасних способів підробки документів чи контрабанди; ділова гра “Прикордонний квест” (Border Quest) – настольна гра на картах на основі кейсів та сценаріїв за реальними випадками як у пунктах пропуску, так і на зелених ділянках кордону.

Крім того 2019 року Агенцією FRONTEX уперше було започатковано проведення Олімпіади з виявлення підроблених документів серед експертів цього профілю в країнах ЄС.

Діагностично-результативний елемент представлений Програмою оцінки інтероперабельності (ПОІ), стратегією оцінювання навчальних досягнень фахівців з охорони кордону в країнах ЄС, шкалами та рубриками оцінювання, системою забезпечення якості професійної підготовки [7].

Основним засобом діагностики ефективності професійної підготовки під егідою Агенції FRONTEX є ПОІ. Департамент підготовки FRONTEX проводить цю програму кожні 5 років з метою визначення рівня професійної компетентності фахівців з охорони кордону в країнах ЄС та країнах-партнерах і модернізації УПП відповідно до нових умов оперативно-службової діяльності на кордонах ЄС. Агенція FRONTEX організовує онлайн-тестування персоналу кожного національного прикордонного відомства, що дає змогу визначити загальний рівень сформованості професійної компетентності європейських прикордонників.

Організація ПОІ передбачає проведення всебічного аналізу потреб у сфері професійної підготовки персоналу країн ЄС, перевірку ефективності уніфікованих програм і курсів, а також – оцінку ефективності професійної підготовки фахівців з охорони кордону на основі отримання зворотного зв'язку безпосередньо з місць несення служби після закінчення навчального курсу і розробку опитувальника для визначення рівня професійної компетентності персоналу прикордонних відомств країн ЄС [8].

Стратегія оцінювання навчальних досягнень фахівців з охорони кордону в країнах ЄС базується на таксономії Б. Блума, шкалах та рубриках оцінювання, системі забезпечення якості професійної підготовки.

Особливої уваги заслуговує досвід упровадження оцінювання досягнення результатів навчання за допомогою оцінювальних рубрик. Цей вид оцінювання було обрано з огляду на різноманітність способів оцінювання в різних країнах ЄС і намагання забезпечити гармонізацію оцінювання. Застосування оцінювальних рубрик дозволяє створювати орієнтири для конкретизації різних рівнів якості. Так, науковець Ю. Лавриш у дослідженні альтернативних методів оцінювання

зазначає, що "...критерії оцінювання визначаються під час розробки опису кожного рівня оцінювальної рубрики. За допомогою рубрик оцінюються письмові роботи, робота в групах, проектна робота, презентації. Існують два види рубрик: холістичні та аналітичні. При аналітичному підході необхідна ідентифікація певних характеристик або видів діяльності, що оцінюються окремо. Холістичні рубрики не вимагають окремого оцінювання кожного критерію чи виду діяльності, тобто результат оцінюється в цілому. Рубрики є зворотним зв'язком для викладача, за допомогою них можна встановлювати певні стандарти та висувати вимоги" [9].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Реалізована модель системи професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС узагальнює передовий досвід прикордонних відомств країн ЄС у цій сфері. Визначено, що підготовка прикордонників у країнах ЄС відбувається відповідно до загальноєвропейських уніфікованих стандартів, основними з яких вважаються УПП та ГРК сфери охорони кордону країн ЄС. Систему професійної підготовки фахівців з охорони кордону в країнах ЄС трактовано як динамічну, цілеспрямовану, просторово-часову інтеграцію елементів, для якої характерна функціональна структура та яка містить взаємопов'язані й взаємозумовлені підсистеми: цільову, законодавчо-нормативну; інституційно-управлінську; організаційну; теоретико-методологічну; змістовно-технологічну; діагностично-результативну. Питання впровадження досвіду прикордонних відомств країн ЄС в практику підготовки персоналу ДПСУ становить предмет подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання. НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих, МОН, Маріупольський гуманітарний ун-т. Київ : Вид. Дім "ЕКМО", 2010. С. 46.
2. Афанасьєв В. Научное управление обществом. Москва : Политиздат, 1968. 384 с.

3. Кузьмина Н. В. Понятие “педагогическая система” и критерии ее оценки. Методы системного педагогического исследования : учебное пособие. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1980. С. 11.
4. Макаров Р. Н., Рубец М. И., Неделько С. Н., Бамбуркин А. П. Авиационная педагогика: учебник. Москва : МНАПЧАК; Кировоград : ГЛАУ, 2005. 433 с.
5. Regulation (EU) 2016/1624 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2016 on the European Border and Coast Guard. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1624>.
6. Training Needs Assessment report (2016). Warsaw, Poland: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. URL: <http://sro.sussex.ac.uk/>
7. Balendr A. Current Status and Prospects for the Quality Assurance in Border Guards Training: European Experience. Comparative Professional Pedagogy. 2018. Т. 8. № 4. С. 20–25.
8. Балендр А. Характеристика рівнів галузевої рамки кваліфікацій для підготовки прикордонників країн Європейського Союзу в академічній освіті. Педагогічний дискурс. 2017. № 22. С. 9–14.
9. Лавриш Ю. Контроль знань студентів за допомогою альтернативних методів оцінювання. Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура : збірник наукових праць / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. В. Ковтун. Київ : Аграр Медіа Груп, 2016. 342 с.
10. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як світова тенденція. Професійна освіта в зарубіжних країнах : порівняльний аналіз. Черкаси : ВИБІР, 2000. 322 с.

References

1. Sysoyeva S. (2010). Problemy nepreryvnogo professional'nogo obrazovaniya: tezaurus nauchnogo issledovaniya: nauch. izdaniye [Problems of continuing vocational education: a thesaurus of scientific research: Scientific edition]. APN Ukrainy, In-t ped. obrazovaniya i obrazovaniya vzroslykh, MON, Mariupolskiy humanitarnyy un-t. Moskva: Izd. Dom “ЕКМО”, s. 46. [in Ukrainian]
2. Afanasiev V. (1968). Nauchnoye upravleniye obshchestvom [Scientific management of society]. Moskva : Politizdat. 384 s. [in Russian]
3. Kuzmina N. (1980). Ponyatiye “pedagogicheskaya sistema” i kriterii yeye otsenki. Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniya: uchebnoye posobiye

[The concept of “pedagogical system” and criteria for its evaluation. Methods of systematic pedagogical research: a textbook.]. Leningrad : Izd-vo Leningr. un-ta, 1980. S. 11. [in Russian]

4. Makarov G. N., Rubets M. I., Nedel'ko S. N., Bamburkin A. P. (2005). Aviatsionnaya pedagogika. Uchebnik. [Aviation pedagogy. Tutorial]. Moskva : MNAP-CHAK, Kirovograd : GLAU. 433 s. [in Russian]

5. Regulation (EU) 2016/1624 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2016 on the European Border and Coast Guard. URL : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R1624>. [in English]

6. Training Needs Assessment report (2016). Warsaw, Poland: European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. URL: <http://sro.sussex.ac.uk/> [in English]

7. Balendr A. (2018). Current Status and Prospects for the Quality Assurance in Border Guards Training: European Experience. Comparative Professional Pedagogy. T. 8. № 4. S. 20–25. [in English]

8. Balendr A. (2017). Kharakterystyka rivniv haluzevoyi ramky kvalifikatsiy dlya pidgotovky prykordonnnykiv krayin Yevropeys'koho Soyuzu v akademichnyy osviti [Characterization of the levels of the sectoral qualifications framework for the preparation of border guards of European Union countries in academic education.]. Pedagogichnyy diskurs. 2017. № 22. S. 9–14. [in Ukrainian]

9. Lavrysh Yu. (2016). Kontrol znan studentiv za dopomohoyu alternatyvnykh metodiv otsinyuvannya [Control of students' knowledge by using alternative methods of assessment]. Podolannya movnykh ta komunikatyvnykh barierv: osvita, nauka, kul'tura : zbirnyk naukovykh prats / za zah. red. A. G. Gudman-yana, O. V. Kovtun. Kiev : Ahrar Media Hrup, 2016. 342 s. [in Ukrainian]

10. Nychkalo N. (2000). Neperervna profesiyna osvita yak svitova tendentsiya. Profesiyna osvita v zarubizhnykh krayinakh : porivnyal'nyy analiz [Continuing professional education as a global trend. Vocational education in foreign countries: a comparative analysis.]. Cherkasy : VYBIR. 322 s. [in Ukrainian]

Balendr A. Professional Training System of Border Guards in the European Union Countries

The article introduces a model of the system of professional training of border guards in European Union (EU) countries, designed to facilitate the introduction of European best practices into the system of professional training of the staff of the State Border Guard Service of Ukraine. It is substantiated that the modern features of joint professional activity of border guards in EU countries, the need for its har-

monization and development of common standards for the preparation and organization of network interaction, as well as the objective need for generalization and implementation of best practices in the training of personnel of the national border guard agency requires detailed study of the experience of the border guard agencies in EU countries. It is determined that the preparation of border guards in the EU countries is carried out in accordance with the common European standards, the main of which are the unified training programs and the sectoral qualifications framework for border protection sphere in the EU countries. The system of professional training of border guards in the EU countries is interpreted as a dynamic, purposeful integration of elements characterized by a functional structure and containing interconnected and interdependent components: target, legislative and regulatory; institutional and managerial; organizational; theoretical and methodological; content-technological; diagnostic and result. This training system is built on the interconnections of components and their interrelations, which integrates them into a holistic structure. The author analyzed the possibility of using this experience with the purpose of its introduction into the system of professional training of the personnel of the State Border Guard Service of Ukraine.

Key words: system; border guards; unified training program; sectoral qualifications framework; European Union countries